

Nefndasvið Alþingis
Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Alþingi
Erindi nr. P 137/784
komudagur 17.9.2009

Reykjavík, 16. september 2009

Umsögn Félags heilbrigðis- og umhverfisfulltrúa um frumvarp til laga um endurskoðun á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn, 147. mál, matvælalöggjöf, EES-reglur.

Félag heilbrigðis- og umhverfisfulltrúa vísar til bréfs sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar Alþingis dags. 24. ágúst 2009 þar sem félaginu er fengið til umsagnar frumvarp til laga um endurskoðun á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn, 147. mál, matvælalöggjöf, EES-reglur.

Almenn umsögn

Fyrirliggjandi frumvarp hefur áður komið til umsagnar hjá félaginu og hafa verið gerðar athugasemdir við þá þætti sem skipta heilbrigðiseftirlit sveitarfélaganna í landinu mestu máli, sem eru breytingar á matvælalögunum nr. 93/1995. Ekki hafa orðið efnislegar breytingar á flestum þeim þáttum sem félagið gerði athugasemdir við í síðustu umsögn og sendist hún því að mestu óbreytt. Félag heilbrigðis- og umhverfisfulltrúa lýsir yfir vonbrigðum sínum yfir því að ekki skuli vera brugðist betur við athugasemdum við augljósa ágalla á frumvarpinu hvað varðar heilbrigðiseftirlit í landinu.

Sumar breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu virðast ganga lengra en það sem krafist er í reglugerðum ESB, t.d. hvað varðar tilfærslu á eftirlitsverkefnum frá heilbrigðiseftirliti sveitarfélaganna til Matvælastofnunar. Þegar hefur orðið rýrnun á tekjustofnum Hes við flutnings eftirlits með fiskvinnslum en með þessum breytingum bætast kjötvinnslur við. Rökin fyrir flutningi eftirlitsins eru m.a. þau að koma eigi í veg fyrir skörun eftirlits. Benda má á að þessir fyrirtækjaflokkar eru einnig starfsleyfis skyldir skv. mengunarvarnarreglugerð og heilbrigðisnefnd mun því þurfa að hafa eftirlit með þeim þætti, þar af leiðandi verður alltaf tvöfalt eftirlit í fyrirtækin. Grundvallaratriði matvælaeftirlits er að tryggja neytendum örugg matvæli. Þær breytingar sem hér eru lagðar til eru til þess ætlaðar að skerpa á því en jafnframt er verið að auka frjálst flæði vöru frá Evrópu til Íslands og frá Íslandi til Evrópu. Athygli skal vakin á því að matvælaöryggi á Íslandi er með því besta sem þekkist í heiminum en ekki er tryggt að innflutt matvæli frá öllum löndum Evrópusambandsins verði jafnörugg og þau sem boðið er upp á hér. Þess þarf að gæta að breytingar á matvælalöggjöf rýri ekki þetta öryggi. Í nýrri 27. gr. skv. 19 gr. frumvarps eru ákvæði um skyndiskoðanir og sýnatökur á landbúnaðar og sjávarafurðum sem fluttar eru til landsins en ljóst er samt að stærstur hluti eftirlits mun fara fram á markaði. Innlend fyrirtæki þurfa starfsleyfi viðkomandi heilbrigðiseftirlits og þar fer fram eftirlit með framleiðslunni og vörum fyrirtækisins. Innfluttu vörurnar þarf hins vegar að skoða úti í verslunum. Mun þetta fyrirkomulag án efa hafa í för með sér kostnaðarauka fyrir heilbrigðiseftirlit sveitarfélaganna. Hægt er að ná inn kostnaði við sýnatöku með eftirlitsgjöldum en þau leggjast á söluaðilann meðan að innflytjandinn sem veldur aukinni eftirlitsþörf sleppur við kostnað. Eðlilegt væri að innflytjandi væri

starfsleyfisskyldur og greiddi fyrir áætlaða þörf eftirlitsrannsókna. Að mati félagsins þarf að kostnaðarreikna þennan þátt og bera undir Samband íslenskra sveitarfélaga. Í frumvarpinu er lögð áhersla á að rekjanleiki verði tryggður og að áhættugreining fari fram á öllum þrepum frá hafi og haga til maga. Lögð er áhersla á að þessi atriði séu veigamikil í að tryggja örugg matvæli. Það hefur komið í ljós vegna nýlegs máls varðandi merkingar á pökkuðu grænmeti að ekki er hægt að krefjast upprunamerkingar matvæla (grænmetis) sem verið er að flytja inn í landið pakkað í umbúðir með íslenskum merkingum. Ákvæði vantar í frumvarpið sem tryggir rétt neytandans til að vita hvaðan varan kemur.

Athugasemdir við einstaka greinar frumvarpsins

I. kafli. Breytingar á lögum um matvæli, nr. 93/1995, með síðari breytingum.

2. gr. frv.: Í setningunni sem byrjar á „Lögin ná þó til allra efna...” er orðið „þó” ofaukið þar sem öll þessi setning er úr nógildandi matvælalögum og orðið þó hafði þar hlutverk, en þar sem lagt er til að setningunni „ Lögin taka ekki til meðferðar matvæla á einkaheimilum nema þar fari fram framleiðsla matvæla til dreifingar utan heimilisins” í nógildandi lögum, verði felld niður að þá hefur þetta orð ekki neitt að vísa til vísa til og því ekki neinn tilgang.

Einnig er hér bætt við setningunni „ Jafnframt ná lögin til fæðubótarefna ”. Mikilvægt að tekið sé fram að lögin nái líka til fæðubótarefna en vísað er til athugasemda við 3. gr. hér að neðan hvað varðar orðið fæðubótarefni og mikilvægi þess að skorið verði úr um hvaða aðili skuli hafa eftirlit og þvingunarvald með vöru sem inniheldur lyfjavirk efni samkvæmt lista Lyfjastofnunar.

3.gr. Lagt er til að orðalagi verði breytt á lið 6, sem er skilgreining á hugtakinu matvælafyrirtæki: „*Matvælafyrirtæki er fyrirtæki eða einstaklingur sem rekur starfsemi í tengslum við framleiðslu, vinnslu eða dreifingu matvæla á einhverju stigi, hvort sem þa starfsar í ágóðaskyni eður ei, og hvort sem það er einkarekið eða opinbert fyrirtæki*“. Lagt er til að þessi grein orðist svo: „*Matvælafyrirtæki er hvert það fyrirtæki og hver sá aðili sem annast framleiðslu og dreifingu matvæla.*“ Þessi skilgreining er þannig orðuð í reglugerð nr. 522/1994 um matvæli og telur félagið að m.t.t. samræmis beri að halda sig við þá skilgreiningu. Einnig eru fæðubótarefni skilgreind sérstaklega. Athuga þarf að heitið fæðubótarefni getur verið brot á reglugerð um merkingar matvæla. Er verið að fullyrða að viðkomandi efni bæti fæðuna? Þessi skilgreining eyðir ekki óvissu um það grúa svæði sem verið hefur um það, hvaða eftirlitsaðili skuli hafa eftirlit með vöru sem inniheldur efni sem Lyfjastofnun hefur flokkað sem lyfjavirkt efni eða efni sem getur eftir atvikum verið lyfjavirkt og eru því lyf samkvæmt lyfjalögum. Lyfjastofnun hefur sagt að vegna aðstæðna hjá sér geti hún ekki haft eftirlit með þessum vörum eins og t.d. danska lyfjastofnunin gerir í Danmörku. Áfram mun standa í matvælalögum að: „Lyf, sbr. lyfjalög, tóbak, sbr. lög um tóbaksvarnir, og vímuefni, önnur en áfengi, sbr. lög um ávana- og fíkniefni, eru undanþegin ákvæðum þessara laga.“ Samkvæmt því hefur heilbrigðiseftirlitið ekki leyfi til aðgerða gegn ofangreindum vörum. Eyða þarf þessari óvissu og kveða skýrt á um hvaða aðili skuli hafa eftirlit með ofangreindum vörum og þar með heimild til að taka vöru af markaði.

4.gr. Í 4. gr. frumvarpsins kemur fram að eftirlit með kjötvinnslum og mjólkurstöðvum verði fært frá Heilbrigðiseftirliti sveitarfélaganna (Hes) til Matvælastofnunar (MAST). Ekkert í lögum og reglugerðum ESB krefst þess. Tekið er fram að dýralæknar skuli vegna menntunar sinnar hafa eftirlit með sláturhúsum, kjötstykkiunarstöðvum og með villibráð. (Það er gert til að tryggja að ekki fari á markað kjöt af sjúkum dýrum).Um annað eftirlit ákveður hvert land fyrir sig hver skuli fara með eftirlitið. Ekki verður með breytingunni aukin samfella í eftirliti eins og

gefið er í skyn, heldur færast samfellan til. Samfellan er nú annars vegar frá býli til sláturhúss og hins vegar frá kjötvinnslu til verslunar. Þessi fyrirtækjaflokkur er einnig starfsleyfisskyldur skv. mengunarvarnareglugerð og mun Hes eftir sem áður hafa eftirlit með þeim þætti. Ef þessi breyting nær fram að ganga missir Hes tekjustofna, þegar hefur orðið rýrnun vegna flutnings fiskvinnsla til MAST, vert væri að endurskoða þá breytingu og færa eftirlitið aftur yfir til Hes.

Í sömu grein er gert ráð fyrir að MAST annist eftirlit með innflutningi og útflutningi.

Við nánari skoðun t.d. á umsögn um 19. gr. frumvarpsins, kemur fram að innflutningur frá Evrópu er í frjálsum flæði og því litið á það eins og vörur frá Íslandi (þ.e. ekki sem innflutning eins og hann hefur verið túlkaður hingað til) og eftirlitið skal því vera hjá Hes. Þá er eftirlitsaðila óheimilt að skylda innflytendur frá Evrópu að tilkynna um komu allra sendinga, það skal aðeins gert ef rökstuddur grunur er um áhættu vegna vörunnar. Hes hefur því markaðseftirlit með vörum sem þannig koma inn í landið en ekki er tilgreint hvernig það eftirlit skuli fjámagnað.

Einnig kemur inn ákvæði um að MAST sé heimilt að framkvæma skyndiskoðanir á þessum vörum og þá er MAST komið inn á starfsvið Hes. Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaganna og Mattvælastofnun eru hvort um sig sjálfstætt stjórnvald og ekki ásættanlegt að mæla fyrir um skörun eftirlits með þessum hætti. Kostnaðarreikna þarf þennan þátt og bera undir Samband íslenskra sveitarfélaga.

5. gr. Þar er lögð skylda á „stjórnanda“ fyrirtækis. Skv. 3. gr. frv. er stjórnandi skilgreindur sem: „.....einstaklingur eða lögaðili, sem er ábyrgur fyrir því að farið sé að kröfum samkvæmt lögum og stjórnvaldsfyrirmælum um matvæli í matvælafyrirtækjum undir hans stjórn“. Nú er það svo, að stjórnendur í fyrirtækjum geta verið margir eftir atvikum, s.s. stærð og umfangi fyrirtækis. Jafnvel geta verið margir „stjórnendur“, hver á sínu sviði í einu matvælafyrirtæki. Heppilegra er að skylda matvælafyrirtæki til að skilgreina ábyrgðarmann í umsókn í starfsleyfi, sem síðan verði skráður ábyrgur fyrir þessum þáttum.

6.gr. Með þessari grein er núverandi 9. gr laganna breytt og ný kemur í stað þess sem var. Vakin er athygli á að eftirfarandi ákvæði fellur niður við þessa breytingu: „*Ráðherra er heimilt með reglugerð að setja ákvæði um tilkynningarskyldu þeirra sem framleiða eða flytja inn umbúðir fyrir matvæli og efni eða efnaþöndur sem nota á við framleiðslu og dreifingu matvæla.*“ Umrædd breyting gæti leitt til minna matvælaöryggis en ella að mati félagsins og því mælst til þess að þessu ákvæði verði haldið inni í lögunum.

7. gr. Í 7. gr. frumvarpsins segir m.a. að „*Ráðherra sé heimilt að setja reglur um að þeir sem starfa við framleiðslu og dreifingu matvæla skuli sækja námskeið um meðferð matvæla þar sem sérstök áhersla er lögð á innra eftirlit og öryggi matvæla*“, lagt er til að orðalagið verði á þann veg að „*Ráðherra er skylt að setja reglur um að þeir sem starfa við framleiðslu og dreifingu matvæla...*“ en ekki „*heimilt*“. Það er nauðsynlegt að þessar reglur verði settar og það sem fyrst, enda óviðunandi að hver sem er geti staðið fyrir matvælaframleiðslufyrirtæki s.s. matsölustað án þess að hafa til þess minnstu þekkingu, hvað varðar meðferð matvæla, hreinlæti og örveruvöxt.

11. gr. Hér er notað orðalagið „*Leitast skal við að vernda hagsmuni neytenda....*“ og „*Þannig skal leitast við.....*“ í 1. mgr. Þarna þarf að kveða skýrar og aftdráttarlausar að orði t.d. með því að segja: „*Vernda skal hagsmuni neytenda....*“ og „*Fyrirbyggja skal framleiðslu og markaðssetningu svikinna matvæla.*“. Að mati félagsins er það orðalag sem lagt er til í frumvarpinu ekki fullnægjandi.

20. gr. Vakin er athygli á að við þessa breytingu á 28 gr. sem hér er lögð til að ákvæði um að ráðherra skuli hafa samráð við landlækni ef hætta er talin á að matvæli geti valdi alvarlegu heilsutjóni er felld niður. Skýra þarf vandlega í hvaða tilgangi þetta er gert. Að mati félagsins er slíkt samráð nauðsynlegt og eðlilegt til samræmingar aðgerða.

Virðingarfyllst.

Svava Svanborg Steinarsdóttir,
formaður.